

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-670436-I/11/KM

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 22 551 77 00
Fax 22 827 64 53

Warszawa, 28. VI. 2012

Pan

Marek Sawicki

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

ul. Wspólna 30

00-930 Warszawa

Szanany Panie Ministrze

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają skargi podnoszące problem praktyki zawierania umów kontraktacji z plantatorami buraków cukrowych. Wskazuje się na fakt zamieszczania w nich postanowień, w których plantator deklaruje, że jest Członkiem Związku Plantatorów Buraka Cukrowego i jednocześnie zobowiązuje się do przekazania na rzecz tego związku opłaty plantatorskiej (w załączeniu kopia umowy kontraktacji z 2011 r. wraz z jej załącznikami).

Zdaniem skarżących, zamieszczenie w umowie tego typu klauzuli może być wyrazem nadużywania ze strony Krajowej Spółki Cukrowej pozycji dominującej. Ponadto przedkładany wzorzec umowny nie gwarantuje dobrowolności przystąpienia do organizacji społeczno – zawodowej, ale je niejako narzuca, co stoi w sprzeczności z konstytucyjną wolnością zrzeszania się określoną w przepisie art. 58 Konstytucji. Opłata, do dokonania której mocą umowy zobligowany jest plantator, zostaje potrącona przez Producenta Cukru z należności za dostarczone buraki. Wskazuje się ponadto, że plantatorzy nie mają właściwie żadnego wpływu na treść tak skonstruowanej umowy, nie posiadają wyboru co do zgody lub braku zgody na potrącenie z ich należności opłaty plantatorskiej. Poza tym nie mają wglądu w prace i dokumenty Związku, na podstawie których mogliby zweryfikować prawidłowość dokonywanych na rzecz Związku wpłat. W opinii skarżących plantatorom chcącym zawrzeć umowę kontraktacji

nie pozostawia się faktycznego wyboru co do wyżej podniesionych kwestii, przez co godzi się w zasadę swobody umów.

W związku z powyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich w dniu 30 sierpnia 2011 r. zwrócił się do Prezesa Zarządu Krajowej Spółki Cukrowej S.A. z prośbą o poinformowanie, czy przesłany Rzecznikowi druk umowy kontraktacji jest jedynym istniejącym, czy też istnieje jeszcze dodatkowy druk (wzorzec), który jest przedstawiany do podpisu rolnikom, jeżeli nie są członkami Związku Plantatorów Buraka Cukrowego. Ponadto Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Pana Prezesa z prośbą o udzielenie informacji, czy wskazana w umowie opłata plantatorska jest pobierana od rolników dobrowolnie (kopia pisma w załączeniu).

W dniu 15 września 2011 r. do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła odpowiedź Prezesa Zarządu Krajowej Spółki Cukrowej, z której wynika, że przesłany Rzecznikowi wzór umowy kontraktacji cukrowniczej na rok 2011 jest jedynym stosowanym przez Spółkę (kopia pisma w załączeniu). Niemniej jednak dopiero wyraźne i dobrowolne wskazanie przez plantatora przynależności do konkretnego związku powoduje, jak wskazał Pan Prezes, że oświadczenie Plantatora nabiera treści w zakresie przynależności do związku i zgody na potrącanie składek. Bez tego elementu, a więc deklaracji plantatora o przynależności do związku plantatorów i wpisania nazwy konkretnego związku, postanowienie umowy kontraktacji w zakresie przynależności do związku jest bezskuteczne. W piśmie tym Pan Prezes wskazał ponadto, że Krajowa Spółka Cukrowa jako producent cukru, zgodnie z treścią art. 31b ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o *Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych* (Dz. U. z 2007, Nr 231, poz. 1702 ze zm.) jest zobowiązana do zawarcia z plantatorami umowy kontraktacji, której treść musi być uprzednio skonsultowana z Krajowym Związkiem Plantatorów Buraka Cukrowego.

Mając to na uwadze, Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił w dniu 22 listopada 2011 r. do Prezesa Zarządu Krajowego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego, przedstawiając swoje uwagi co do podpisywanych z rolnikami umów kontraktacji (kopia pisma w załączeniu). Rzecznik w piśmie do Prezesa Zarządu zwrócił uwagę, iż zamieszczanie tego rodzaju postanowienia umownego w treści całej umowy podpisywanej z plantatorem nie wskazuje na możliwość dokonania dobrowolnego

wyboru co do przynależności do konkretnego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego. Ponadto, w ocenie Rzecznika, pomiędzy Krajową Spółką Cukrową S.A. a plantatorem w ramach podpisywanej umowy kontraktacji nie zachodzi podstawa do potrącania opłaty plantatorskiej na rzecz wybranego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego, dlatego też zobowiązanie tego rodzaju nie powinno stanowić integralnej części umowy kontraktacji.

W odpowiedzi na pismo Rzecznika, Prezes Zarządu Krajowego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego w piśmie z dnia 30 listopada 2011 r. (kopia pisma w załączeniu) nie podzielił wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich co do wskazanych wyżej kwestii. Prezes Zarządu Krajowego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego w powołanym piśmie wskazał na treść art. 31 ust. 3 oraz art. 31 ust. 10i ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o *Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych* (Dz. U. z 2007, Nr 231, poz. 1702 ze zm.). Odnosząc się do tych przepisów Pan Prezes zauważył, że producent cukru przed podpisaniem umów kontraktacji jest obowiązany do przeprowadzenia konsultacji ze społeczno – zawodową organizacją rolników. Regulacje uzgodnieniowe i Porozumienia branżowe stanowią zaś część umowy kontraktacji. W myśl natomiast przepisów unijnych Porozumienia branżowe oraz umowy kontraktacji oprócz kwestii wskazanych w rozporządzeniu Rady Nr 1234/2007 oraz w rozporządzeniu Komisji Nr 952/2006 mogą zawierać przepisy regulujące inne sprawy. Do takich zaś zaliczane są postanowienia dotyczące członkostwa w Związku Plantatorów Buraka Cukrowego. Postanowienia te, zdaniem Pana Prezesa, mają inny charakter niż pozostałe, albowiem dotyczą wyrażania woli przynależności do wskazanej w tym postanowieniu organizacji i bez woli plantatora nie staną się one integralną częścią umowy. Postanowienie o charakterze deklaracji członkostwa dotyczy wyrażania woli i zgody na potrącenie opłaty plantatorskiej. Odkąd zaś przepisy resortowe nie mogły stanowić samodzielnej podstawy prawnej do pobierania opłat plantatorskich, wykształciła się praktyka wyrażania woli członkostwa w Związku w trakcie zawierania umów kontraktacji. Taka praktyka i forma pobierania dobrowolnych opłat – składek członkowskich, uzasadniona jest względami techniczno – organizacyjnymi, umożliwia ona bowiem pobieranie składek członkowskich przy okazji rozliczeń z umowy kontraktacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie podziela zaprezentowanego powyżej stanowiska Prezesa Zarządu Krajowego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, zamieszczanie tego rodzaju postanowienia umownego w treści całej umowy podpisywanej z plantatorem, nie wskazuje na możliwość dokonania dobrowolnego wyboru co do przynależności do konkretnego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego. Nie można się również zgodzić z argumentacją, iż niewyrażenie woli przez plantatora, co do przynależności do konkretnego Związku, nie czyni z tego postanowienia integralnej części umowy kontraktacji. Zwrócić uwagę bowiem trzeba, iż postanowienie to jest częścią przedstawianej rolnikowi do podpisu umowy kontraktacji, co oznacza, że stanowi integralną jej część.

W ocenie Rzecznika nie można również, w ramach tej umowy, potrącać składek członkowskich. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, pomiędzy Krajową Spółką Cukrową S.A. a plantatorem w ramach podpisywanej umowy kontraktacji, nie zachodzi podstawa do potrącania opłaty plantatorskiej na rzecz wybranego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego. Zgodnie bowiem z treścią art. 498 §1 Kodeksu cywilnego, gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym. W tego rodzaju sprawach nie mamy więc do czynienia z możliwością potrącania w ramach rozliczenia umowy kontraktacji składki członkowskiej, bo nie jest ona przedmiotem zawieranej umowy. Deklaracja dotycząca wyrażenia zgody na członkostwo w Związku Plantatorów Buraka Cukrowego powinna być dobrowolna, a to oznacza, że nie powinna ona w ogóle znajdować się w przedstawianej rolnikom do podpisu umowie kontraktacji. Zobowiązanie takie nie powinno bowiem stanowić, w ocenie Rzecznika, integralnej części umowy kontraktacji.

Rzecznik zwrócił się również w tej sprawie pismem z dnia 12 marca 2012 r. do Prezesa Agencji Rynku Rolnego w celu zasygnalizowania problemu oraz podjęcia działań w celu zmiany tych praktyk. W piśmie z dnia 13 kwietnia 2012 r. Prezes ARR

wskazał, że Agencja nie posiada kompetencji do kontroli treści umów kontraktacji na dostawę cukru zawieranych z plantatorami (kopia w załączeniu).

W związku z tym, działając na podstawie przepisu art. 14 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2001, Nr 14, poz. 147 ze zm.) uprzejmie sygnalizuję zauważone naruszenia i zwracam się jednocześnie z prośbą o poinformowanie mnie o podjętych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi czynnościach w tej sprawie.

Leszek Wyrny szczerle

Leszek Wyrny

Załączniki:

1. wzór umowy kontraktacji wraz z załącznikami;
2. pismo z dnia 30.08.2011 r.;
3. pismo z dnia 12.09.2011 r.;
4. pismo z dnia 22.11.2011 r.;
5. pismo z dnia 30.11.2012 r.;
6. pismo z dnia 13.04.2012 r.